

Povratna informacija – ko se na poti učenja srečata dijak in učitelj

Ana OGRIČ

Gimnazija Nova Gorica

ana.ogric@gimng.si

Izvleček

Prispevek obravnava načine podajanja povratne informacije dijaku o pisanju eseja o literarnih besedilih. Predstavi proces dela učitelja z dijakom od postavljanja kriterijev, preko povratne informacije učitelja, samoevalvacije dijaka in sodelovalnega učenja do ocenjevanja. Način dela temelji na formativnem spremljanju.

Ključne besede: povratna informacija, kriteriji, ocenjevanje, formativno spremljanje

Feedback – When Student and Teacher Meet on the Learning Journey

This article looks at ways of giving feedback to students on writing literary essays. It presents the process of teacher-student work from setting criteria, through teacher feedback, self-evaluation and cooperative learning, to assessment. The way we work is based on formative assessment.

Keywords: feedback, criteria, evaluation, formative assessment

1 Uvod

Poklic učitelja je zelo večplasten. V ospredju je odnos z učencem, stik s stroko, nujna pa tudi trdna, predvsem čustvena povezanost učitelja s samim sabo. Slovenščino poučujem 25 let. V tem času se je moj stil poučevanja spreminjal predvsem zaradi znanja in osebnih ter strokovnih izkušenj, ki sem jih pridobila. Enaka pa ostaja vsa leta moja želja, da bi dijake, poučujem namreč v srednji šoli, uspešno podpirala na njihovi poti izboljševanja. Tu se kot učiteljica lahko nenehno izboljšujem, kar daje smisel mojemu delu. Ko se ozrem nazaj,

se mi zdi, da sem v prvih letih poučevanja videla sebe in dijaka vsakega na svoji poti. Jaz, ki poučujem, in on, ki se uči. Vsak skrbi za svoj delež. Danes prevzemava jasneje vsak svojo odgovornost, a sva na poti tesneje povezana in zavezana istemu cilju – napredku in znanju. Zato vidim dober odnos z dijaki kot še bolj ključen za uspeh.

V nadaljevanju bom na primeru poučevanja pisanja o literarnih besedilih predstavila svoje izkušnje s povratnimi informacijami dijaku: učiteljevo povratno informacijo, vrstniško povratno informacijo ter samorefleksijo, ko si povratno informacijo oblikuje dijak sam.

2 Pomen pisanja esejev o literarnih delih

V prvih letih poučevanja so se mi zdela vsa področja predmeta slovenščine skoraj enako pomembna, poučevanje in učenje pa sta bila naravnana k oceni kot cilju. Sčasoma sem prepoznala, kako pomembno je za dijake pisanje o prebranem, še posebej pa o literarnih delih, saj združuje veliko veščin, pomembnih tudi za njihovo prihodnje življenje. Ob pisanju spisov na književno temo, ki jih kasneje poimenujemo eseji, se združujejo veščine branja, razumevanja prebranega, vrednotenje, uživljanje, razmišljanje o sebi in svetu, pisanje, besedilne zmožnosti, jezikovno znanje in oblikovanje ustreznega sloga pisanja. Spis na književno delo ali esej je kompleksen izdelek, saj se v njem povežejo elementi vsebine, zgradbe, sloga pisanja in jezikovne pravilnosti. Prav zaradi večplastnosti je dijakom tovrstno pisanje izziv, ob težavah pa težko rešljiv problem. Pomembno je izoblikovati tak način dela, da dijaku omogoča vpogled v vse plasti pisanja ter podpira individualni napredek različnih dijakov, tudi najšibkejših in najboljših.

Pisanje se razvija ves čas, saj se v času med 15. in 18. letom razvijajo tudi dijaki, njihove misli pa postajajo kompleksnejše. Pisanje se izboljšuje postopoma z rednim delom, jasnimi usmeritvami in sprotnim vrednotenjem napredka. Tu ima ključno vlogo jasna povratna informacija, podprta z dogovorjenimi kriteriji.

2.1 Kako sta se postopoma preoblikovala način podajanja povratne informacije in njena oblika

V svojih začetkih poučevanja sem v svoje delo prenesla lastno šolsko izkušnjo. Informacija o mojem znanju je bila ocena. Številka, ki pogosto, sploh pri spisih, ni nosila veliko informacij o močnih in šibkih področjih mojega pisanja.

V vlogi učiteljice sem ponavljala model. Ocene popravljenih spisov (esejev) sem dopolnila s preprostimi skupinskimi povratnimi informacijami. Pripravila sem analizo izdelkov dijakov, prebrala nekaj dobrih primerov, izpisala primere napak. Vsak dijak je prejel še kratek komentar svoje naloge in oceno.

Dijaki so prejete ocene doživljali čustveno, pogosto so tožili o subjektivnosti in izražali nemoč, kako slabše ocene izboljševati. Ker sem jim želela pomagati, sem jih povabila na individualne konzultacije. Tako sem spoznala pomanjkljivosti svojih povratnih informacij – dijaki so slabo prepoznavali svoja šibka in močna področja, v splošnih opažanjih pa se sploh niso prepoznavali. Obstali so med željo po boljši oceni in nemočjo, kako napredovati, včasih celo brez želje, saj sem na konzultacije pogosto vabila neuspešne dijake, večkrat nemotivirane.

Individualno delo z dijaki mi je prineslo zelo veliko spoznanj o njihovih potrebah, njihovem načinu razmišljanja in razumevanja njihovih zapisov. Je pa od mene zahtevalo veliko časa in me izčrpavalo. Rezultati pa so se mi zdeli prepogosto premajhni.

Spremembo pri delu mi je prineslo spoznavanje in vpeljevanje formativnega spremljanja, ki mi je pomagalo oblikovati bolj smiselno pot: od kriterijev do izdelka dijaka ter k povratni informaciji učitelja, vrstniški povratni informaciji ali samorefleksiji dijaka. Ohranjalo pa je spremljanje individualnega napredka.

Zaradi spremenjene vloge učitelja in učenca sem, priznam, najprej v formativnem spremljanju videla predvsem, da dijak na tak način dela boljše prevzame svoj del odgovornosti. To sem namreč pogrešala pri dotakratnem delu. Zdelo se mi je, da več kot dijak vlagam sama, kar je bilo očitno narobe, saj lahko pisanje izboljša le dijak sam in ne učitelj. Od ocene sem premaknila pozornost k procesu učenja,

večkratna povratna informacija, oblikovana na podlagi kriterijev, pa dijake spodbuja k izboljševanju.

2.2 Zakonitosti sodelovanja med učiteljem in dijakom

Pri delu sem izoblikovala nekaj zakonitosti:

1. Učenje je sodelovanje med dijakom in učiteljem.
2. Zelo pomemben je njun odnos, ki mora biti spoštljiv, varen, spodbuden, v njem mora biti jasno dovoljena možnost za napake in njihovo izboljševanje.
3. Temelj je sodelovanje med učiteljem in dijakom, ki imata vsak svojo odgovornost, a skupno pot.
4. Napredek je postopen, zahteva čas in dovolj dijakovih izkušenj.
5. Sprejela sem odločitev, da bo na začetku (v 1. letniku) večji vložek v pisanje spisa na književno temo in nato le nadgrajevanje, saj so dijaki ob prehodu v srednjo šolo namreč bolj motivirani, pripravljeni na spremembe, pričakujejo dvig zahtevnosti, poglobljeno začetno delo pa podpre tudi šibkejše, da nadoknadijo primanjkljaje.
6. Najpomembnejši so kriteriji, ki morajo biti dijaku razumljivi, natančni, a ne preštevilčni, dobro je, da jih dijaki z učiteljem sooblikujejo. Zato jih oblikujem prvič skupaj z dijaki, nato pa se k njim redno vračamo in jih dopolnjujemo, kot se spreminja raven zahtevnosti pisanja. Dijaku naj olajšajo pisanje in hkrati dvigajo nivo izdelkov. Kriteriji naj bodo prenosljivi v naslednje spise in eseje.
7. Ocena ni cilj, je posledica. Ni ključno ocenjevanje pisne naloge, ampak redno pripravljane na ocenjevanje – tako nastane več izdelkov in z njimi povezanih povratnih informacij.
8. Ko dijak napiše domačo nalogo, se njegovo delo še ne zaključi. Dijak mora učitelju na koncu postaviti nekaj vprašanj o svojem pisanju. Sledi povratna informacija učitelja, vrstniška povratna informacija, samorefleksija.
9. Podajanje povratne informacije je zahtevno in učiti se ga mora tako učitelj kot dijak, ves čas je dobro preverjati razumevanje podane povratne informacije.
10. Spremlja se individualni napredek dijaka.

2.3 Od teorije k praksi – kako poteka delo v razredu

Ključno se mi zdi, da dijak postane glavni akter in spozna, da sodeluje in da je delo obojestransko, a moč je na njegovi strani. Ko dijaki prepoznajo, da napredujejo, da jim uspeva, da delo obrodi uspeh, praviloma raje pišejo in bolje sodelujejo. Možnost izboljševanja jih navadno stimulira k delu, ocena pa ustavlja, saj zaključuje proces.

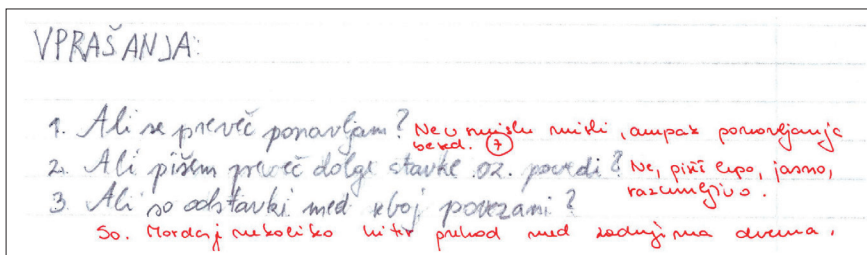
2.3.1 Kako se sreča dijak s prvim spisom na književno temo v srednji šoli

Kriterije spisa na književno temo postavim z dijaki ob prvih navodilih za domačo nalogo v 1. letniku. Tako se s 1. domačo nalogo spopademo skupaj pri uri pouka. Njim je tako lažje, sama pa dosežem višji nivo že prvega pisanja.

Priprava na ocenjevanje se začne 2–3 tedne pred ocenjevanjem z dvema domačima spisoma.

Kriterije zapišem skupaj v obliki tabelne slike. Uporabim kratice strani neba: **S–J–V–Z** (V – vsebina, Z – zgradba, J – jezikovna pravilnost, S – slog). Vsak del skupaj razčlenimo. Dijaki sodelujejo in si zapiske oblikujejo v zvezke.

Dijak ima nekaj dni časa za pisanje, nato spis odda. V njem si z drugo barvo doma sam popravi napake. Popravke ovrednotim, da dobi informacijo, katere napake pravilno popravlja že sam. Zastavi mi tudi 3 vprašanja, povezana z dvomi in težavami, ki jih je imel med pisanjem (Slika 1).

Slika 1. Vprašanja dijaka ob koncu spisa.

Dijakom pripravim delovni list za samorefleksijo (Slika 2), pozorna sem, da uporabljam izraze iz kriterijev in še na tak način utrujem, katere potrebne elemente mora imeti spis. Samorefleksija dijaka mi tudi pokaže, kako dobro zna dijak vrednotiti svoje pisanje. Jasno je, da se zmožnost dobre samorefleksije oblikuje postopoma z usmeritvami učitelja.

SAMOEVALVACIJA (ocena spisa o Hamletu)

Preberi svoj spis in izoblikuj oceno o svojem delu. Obkroži da ali ne (kjer je potrebno) in natančno zapiši svoje opombe.

NAČRT		OPOMBE
MOJ SPIS IMA NAČRT?	DA/NE	
V primerjavi z dosedanjimi načrti mi gre ta del zdaj boljše.	DA/NE	Pojasni (čas za načrt, oblika, uporabnost). miselnih vzorcev, vsebine se bolj → teme, ki jih moram vključiti
VSEBINA		
Poimenuj zahteve in v svojem spisu jasno označi, kje je katera od zahtev (pobarvaj ali zaviti oklepaj)		more biti lastno, lepi predmet ne oddajati se največ od zahteve
1. zahteva: predstavitev Hamleta morate predstaviti		Hamletova lastnost, le, pri z argumenti prijeti z njegovo
2. zahteva: odnos med Hamletom in Klaudijem		bolj konkretno opis
3. zahteva: določitev napetosti		le, opis, kaj se dogaja
4. zahteva: vloga žensk		inolo bolj razširi argumenta
5. zahteva: Hamlet danes - zaključek		
Menim, da sem se v vse zahteve dovolj poglobil in jih primerno obsežno in natančno ubesedil.	DA/NE	Katera ti je najbolj uspela? Katera najmanj? S čim si imel največ težav? kako si jih reševal? ① predstavitev Hamleta ② Hamlet danes ③ več možnosti, idej - izbira najboljše
V svojem spisu podčrtaj del, ki je napoved zahteve in bralcu pomaga razbrati, o čem boš v delu spisa pisal.		le, bolj natančno napoved MANJKA NAPOVED ZAHTEV opiši, kaj boš napisal povedala
Uvod: - katere elemente ima tvoj uvod		Elementi: - napoved teme

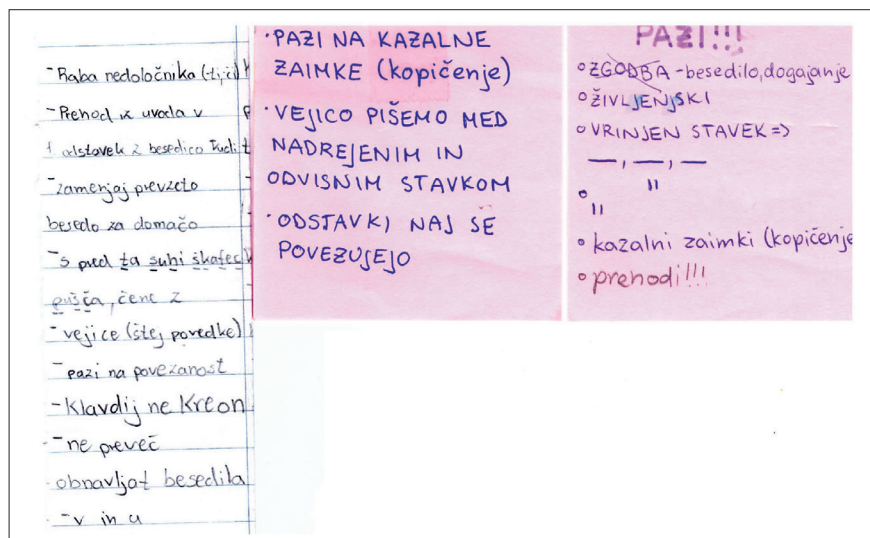
Slika 2. Predloga za samoevalvacijo.

Domače naloge popravim, zapišem komentar, pazim, da je povratna informacija oblikovana na podlagi kriterijev. Dijak naredi popravo domače naloge, lahko tudi preveri, če mu je uspelo izboljševanje. Enako nato naredimo z drugo domačo nalogo, le da dijakom

naročim, naj zapišejo, kaj so izboljševali glede na 1. spis. Tako jih želim navajati, da je potrebna njihova zavestna odločitev, da se nekaj izboljša. In to lahko dosežejo le oni sami.

Tokrat vpeljem pred svojim popraviljanjem vrstniško povratno informacijo (oblikujem navodila za dijake). Tudi tu je nujen dogovor, kako lahko sošolcu podamo koristno povratno informacijo in kako ob tem pridobivamo tudi sami. Od nekritične hvale prehajamo h konkretnim nasvetom in opažanjem.

Zanimivo se mi zdi, kako si na začetku dijaki želijo z oceno ovrednoteno domačo nalogo. Tega se dosledno izognem in jim tudi pojasnim, da je naša pozornost na možnostih izboljševanja. Naslednji cilj po dveh domačih nalogah je ocenjevanje, kamor lahko dijaki prinesejo listek s svojimi pogostimi napakami in listek tudi oddajo (Slika 3).

Slika 3. Primeri listkov z napakami.

Ob popraviljanju sem pozorna, na katere napake je bil dijak že sam pozoren, on pa dobi v popravljenem eseju informacijo, ali jih uspešno odpravlja. Ocenjevani izdelek je ocenjen s celotno oceno, dodana pa je tudi povratna informacija v obliki komentarja glede na kriterije ocenjevanja. Temu je dodana tudi informacija v obliki točk (zgled je točkovanje na maturi), da pisec vidi, kje se še lahko izboljšuje.

3 Zaključek

Če se ozrem nazaj, vidim, da sem v preteklosti bolj v ospredje postavljala ocenjevanje, sedaj pa vrednotim preverjanje znanja kot enakovreden, če ne celo pomembnejši del procesa. Razred sem zaznavala kot celoto, sedaj pa imam pred sabo posameznika, ki je kreator svojega individualnega napredka, pri katerem ga lahko usmerjam, podpiram, ne morem in ne želim pa dela opraviti namesto njega. Intenzivnost najinega sodelovanja narekuje dijakova motiviranost. Posledično dijaki napredujejo različno hitro in tudi razkorak med njimi postaja po mojem mnenju večji. Sprejela sem, da moj trud z nemotiviranimi dijaki ne prinese rezultatov. Je pa za take dijake kljub temu zelo pomemben odnos z učiteljem, preko katerega bo morda kateri le začel z delom.

Tudi sicer menim, da prav iz dobrega, sodelovalnega odnosa med mano in dijakom izhajata moč in zagon, ta pa prinašata rezultate. Dijak mora vedeti, da je glavni akter, da ima moč in izbiro on sam, a pri učenju sodelujeva in uspeh je obojestranski. Napredek je motivacija za še več motiviranosti in še boljše rezultate. A teh ne more biti brez usmerjevalne povratne informacije, ne le mene kot učitelja, lahko jo dijak prejme od sošolca ali jo zase oblikuje sam. S pisanjem spisov in esejev o literarnih besedilih dijak pridobiva moč ubeseditve svojih misli o sebi in svetu, kar mu v življenju omogoča stik s sabo in povezovanje z drugimi.